

УДК 330.111

Л.Ю. Мельник, аспірант

Уманський державний аграрний університет

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Узагальнено теоретичні аспекти, розглянуто види та ознаки класифікації нематеріальних активів. Представлено основні завдання аналізу формування та ефективного використання нематеріальних активів.

В умовах зростаючої конкуренції активна інноваційна діяльність на підприємствах дедалі більше визначає успіх підприємницької діяльності. Нові ідеї і продукти, нові технології та організаційні рішення виводять підприємства з кризових ситуацій і гарантують їм фінансову стабільність за рахунок збільшення обсягів виробництва, реалізації і прибутку, підвищення продуктивності праці, зниження фондомісткості, прискорення обігу вкладеного капіталу. Потреба у постійному оновленні асортименту продукції, що виготовляється, і технологій її виробництва змушує включати наукові й проектні розробки в систему діяльності в систему діяльності підприємств і фірм, орієнтуючи їх на прискорення інноваційних процесів.

Світова практика свідчить про посилення ролі нематеріальних активів у системі нагромадження національного багатства, при цьому в економічно розвинутих країнах спостерігається зростання частки вартості об'єктів інтелектуальної власності у вартості майна компанії. Результати аналізу розвитку господарського комплексу України за тривалий період також свідчать про наявність у ряді галузей і виробництв достатньо високого рівня витрат, пов'язаних з відтворенням інтелектуального продукту та його промисловим освоєнням.

В Україні дослідженням проблем з економіки інтелектуальної власності присвятили свої наукові праці такі вчені економісти: О.Б., Бутнік-Сіверський, Т.Г. Ковальчук, П.П. Крайнев, Л. Міняйло. Дані роботи в основному висвітлюють інформацію про нематеріальні активи як об'єкта бухгалтерського та податкового обліку. На рівні вітчизняних підприємств питанням обліку і оподаткування нематеріальних активів приділено недостатньо уваги.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних аспектів нематеріальних активів та на його основі проведення класифікації нематеріальних активів.

В умовах переходу до ринкових відносин у складі майна суб'єктів господарювання з'явився новий, не властивий планово-регульованій економіці, своєрідний вид засобів, що не мають речової форми, - нематеріальні активи. До них належать об'єкти промислової та інтелектуальної власності, а також інші майнові права.

З розвитком ринкових відносин роль нематеріальних активів зростає, однак дослідження спеціалізованих літературних джерел виявило відсутність єдиної точки зору щодо сутності цього поняття.

Згідно з законом України „Про оподаткування прибутку підприємств” нематеріальні активи – це об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової власності, а також аналогічні права, визначені у відповідності з законом об'єктом права власності платника [1].

О.Б. Бутнік-Сіверський до нематеріальних активів відносить немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та утримуються підприємствами з метою використання протягом періоду більше одного року для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [2].

На думку Л.З. Шнейдемана під нематеріальними активами мають на увазі умовну вартість прав на об'єкти промислової власності та іншої

інтелектуальної власності, а також аналогічних відчужуваних та майнових прав [3].

Водночас В.Б. Івашкевич розглядає нематеріальні активи як: „ ... видатки підприємств на нематеріальні об’єкти, що використовуються протягом довготривалого періоду у господарській діяльності і приносить дохід” [3].

Узагальнюючи дослідження можна виділити основні ознаки нематеріальних активів, які представлено на рис.1

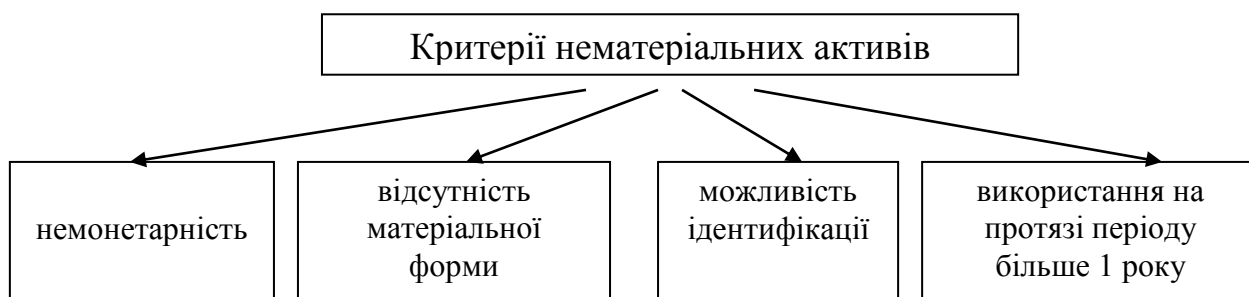


Рис. 1 Основні критерії визначення нематеріальних активів

Зазначені особливості найкращим чином характеризують сутність нематеріальних активів, розкривають зміст цього поняття як узагальненого результату творчої діяльності і засобу індивідуалізації юридичної особи, що не має фізичного підґрунтя, реалізується у вигляді певних прав і приносить власнику дохід, розмір якого залежить від обсягу цих прав.

Поняття „нематеріальні ресурси” використовується для характеристики сукупності об’єктів інтелектуальної власності, до яких входять:

1. Об’єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічне позначення, фірмове найменування, сорти рослин, породи тварин, способи захисту від недобросовісної конкуренції);

2. Об’єкти, що охороняються авторським правом і суміжними правами (твори в галузі науки, літератури та мистецтва, наукові відкриття, комп’ютерні програми, топології інтегральних схем, виконання літературних, драматичних та інших творів, фонограми, відеограми);

3. Інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності (раціоналізаторські пропозиції, „ноу-хау”, комерційні таємниці).

В Україні основними законодавчими актами, які регулюють правовідносини, що стосуються нематеріальних активів, є: Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств”, Закон України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”, Закон України „Про податок на додану вартість”, а також інші нормативно-правові акти.

Нематеріальні активи неоднорідні за своїм складом, характером використання або експлуатації в процесі виробництва, за ступенем впливу на фінансовий стан і результати господарської діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність проведення класифікації й групування нематеріальних активів за різними ознаками, що дасть змогу оцінити структуру нематеріальних активів у заданому розрізі класифікаційних ознак.

Аналіз вітчизняної літератури дає підстави класифікувати нематеріальні активи за цілою низкою ознак, зумовлених насамперед цілями успішного використання таких об'єктів і задачами, які вони вирішують у господарському обігу й суспільстві (табл. 1).

Основними завданнями аналізу формування та ефективного використання нематеріальних активів підприємства мають стати [4]:

- аналіз структури нематеріальних активів за видами, терміном корисного використання й правовою захищеністю;
- аналіз ліквідності нематеріальних активів і ступеня ризику вкладання капіталу в нематеріальні активи;
- аналіз дохідності нематеріальних активів.

Класифікація нематеріальних активів

Ознака	Вид нематеріальних активів
1. За характером функцій у суспільстві	- інтелектуальна власність; - майнові права; - відкладені витрати; - вартість фірми (ділова репутація, імідж фірми).
2. Правова	- об'єкти права інтелектуальної власності; - об'єкти права користування.
3. Господарсько – облікова	- права користування природними ресурсами; - права користування майном; - права на знаки для товарів і послуг; - права на об'єкти промислової власності; - авторські і суміжні з ними права; - гудвіл; - інше нематеріальні активи.
4. Спосіб отримання	- створені власними силами; - отримані іншим шляхом.
5. За ознаками цілого	- невіддільні від індивідуума ; - невіддільні від підприємства; - відокремлені від підприємства і індивідуума.

Висновки.

Приведена вище класифікація нематеріальних активів носить досить узагальнений характер. І це є головною відмінною ознакою від застосовуваних раніше. Завдяки цьому врахована можливість розширення видів нематеріальних активів.

Отже, впровадження інтелектуальної та промислової власності до господарського обігу – це новий шлях для підйому, розвитку економіки, за рахунок амортизації та відновлення нематеріальних активів на умовах залучення у виробництво новітніх досягнень науки та техніки. Кінцевий ефект від використання нематеріальних активів виражається у загальних результатах господарської діяльності підприємства.

Бібліографія:

1. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” //Урядовий кур’єр. – 1998. – 27 січня. – С. 9;
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Економіка інтелектуальної власності. – К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2003. – 296 с.
3. Крайнев П.П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю: (Монографія). – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2004. – 448 с.;
4. Бігдан І.А. Аналітичні процедури в управлінні нематеріальними активами // Вісник ЧТЕІ КНТЕУ, 2001. - № 1. – С. 280 – 283;
5. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999р., № 996 – XIV;
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 „Нематеріальні активи” // Бухгалтерія в сільському господарстві – 2000. - № 1. – С. 13 – 15;
7. Притуляк Н.М. Ефективність використання нематеріальних активів // Фінанси України. – 2001. - № 11. – С. 41 – 45.

Обобщены теоретические аспекты, рассмотрено виды и признаки классификации нематериальных активов. Представлены основные задания анализа формирования и эффективного использования нематериальных активов. Мельник Л.Ю. Нематериальные активы: понятие, виды и классификация.

Theoretical aspects are generalized, kinds and signs of classification of intangible assets are considered. The basic tasks of analysis of forming and effective use of intangible assets are represented. L. Melnik. Intangible assets: notion, kinds and classification.